

Kulturvärdesinventering för Hillängens idrottsplats

2(12)

Sammanfattning

Hillängens idrottsplats började anläggas redan på 1920-talet, byggdes därefter om i början av 1940-talet och återinvigdes 1941. Vid ombyggnaden 1941 uppfördes läktarbyggnaden och den tidigare entrén. Kiosken byggdes 1943 norr om den tidigare entrén. Kiosken står fortfarande kvar på samma plats men entrén revs vid byggandet av löpbanor under 1980-talet. Läktarbyggnaden byggdes som en för den tiden typisk läktare och har kvar sin ursprungliga form. Den anses därför ha ett stort egenvärde.

Läktaren och kiosken ska skyddas och vårdas så att de förmedlar berättelser om det förflutna och bidrar till bättre förståelse för vår samtid.

Byggnadernas utformning, skala, taklutning, fönsterform och färgsättning bör bevaras. Renovering av konstruktion, fasadbeklädnad, skärmtak och fönsterpartier ska ske med varsamhet. Byggnaderna kommer ej att få rivas.

3(12)

Innehåll

1. Inledning, begränsning och metod	4
2. Historik	5
3. Beskrivning av byggnader	6
4. Arkitektoniska och kulturhistoriska värden	7
5. Förslag till skyddsåtgärder	8
Referenser	9
Litteratur	9
Internet	9
Bilagor	10

4(12)

1. Inledning, begränsning och metod

Hillängens idrottsplats är en av kommunens mest besökta platser och en viktig mötesplats i stadsdelen Marnäs. Idrottsplatsen och dess byggnader omfattas av den nya detaljplanen för Hillängens idrottsplats. Syftet med den nya detaljplanen är att anpassa bestämmelser för uppförandet av en ny idrottshall. Planen utökas också för att få med området för tidigare Marnässkolan som står inför rivning. Då befintliga byggnader med högt kulturhistoriskt värde uppmärksammats i planprocessen genomförs en kulturvärdesinventering.

Kulturvärdesinventeringen fokuserar huvudsakligen på två byggnader; det är en kioskbyggnad och en läktarbyggnad med omklädningsrum. Inventeringen har som syfte att belysa byggnadernas kulturhistoriska värden och föreslå skyddsbestämmelser.

Tidigare har läktaren utpekats som en byggnad med stort egenvärde i detaljplan för riksväg 66 (plannummer 372) i Ludvika kommun. Läktaren omfattades då inte av detaljplan 372 och inga åtgärder togs därför fram. En begäran på skyddsåtgärder för både kiosken och läktaren kom vid startmötet för den nya detaljplanen.

Inventeringen är genomförd av planarkitekt Anas Skaef och granskad av stadsarkitekt Jonatan Henriksson. Den utgår ifrån Plan- och bygglagen, Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och ett urval av andra källor.

5(12)

2. Historik

Flera Nordiska och Olympiska spel ägde rum under 1900-talets första decennier. Detta tillsammans med strömningar i tiden ledde till ett ökat allmänt intresse för idrott och att idrottsföreningar spred sig över hela landet. Ett resultat av detta var att antalet medlemmar ökade kraftigt och idrottsrörelsen blev en viktig folkrörelse. Fler idrottsanläggningar uppfördes under 1930-talet vilket speglar det ökade intresset i Sverige. (Christensson, 2009).

Bilden ovan hämtad från (Ludvika Hembygdsförening, 2021)

Ludvika förening för idrott bildades 1904, Hillängens idrottsplats började anläggas redan på 1920-talet. Idrottsplatsen byggdes om i början av 1940-talet och återinvigdes 1941 (Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund, 1983). Dessförinnan fanns från 1917 idrottsplatsen

”Hampåkerstäppan” snett över gatan, enligt kommunstyrelsens protokoll från 1941. (Ludvika kommun, 1941).

1930-talet präglades av funktionalismens syn på samhällsplanering och arkitektur. Den gav funktionen en central roll i arkitekturen. Senare förmildrades den mer radikala funktionalismen till en mer blandad svensk modernism genom den ”modifierades för att bättre passa det svenska klimatet och traditionen”. (Björk, Nordling & Reppen, 2009, s.91)

Vid uppförandet av Hillängens idrottsplats byggdes en läktare söder om fotbollsplanen, läktaren färdigställdes till invigning av idrottsplatsen 1941. År 1943 tillkom en försäljningskiosk norr om den gamla entrén.

6(12)

3. Beskrivning av byggnader

Försäljningskiosken

Kiosken byggdes år 1943 av Ludvika bryggeri (Ludvika kommun, 1943). Detta är intressant då det visar det lokala näringslivets roll i den idrottsrörelsen. Den har sannolikt stått på ungefär samma plats sedan den byggdes, vilket går att se på äldre fotografier. Detta var en naturlig placering då den låg vid den tidigare entrén, som då vände sig mot centrum i Ludvika. Planfiguren är närmast kvadratisk (se även bilaga 1 bygglovsritningar från 1939).

Kioskens utsida

Kioskens insida

Kioskens utsida

Kiosken har ett utkragande tunt tak med låg lutning. Det ger visst väderskydd och bidrar till byggnadens modernistiska karaktär. Byggnadens fasad är beklädd med en locklistpanel i samma gröna kulör som läktaren. Utsidan har kompletterats med senare täta fönsterluckor för att skydda fönstren samt trapp. Insidan är beklädd med målad masonit. En särskilt viktig detalj är de ursprungliga (vertikalt) skjutbara fönsterluckorna med typiska profiler.

Läktarbyggnaden

Läktaren på Hillängens idrottsplats ligger precis norr om Gamla Bangatan/väg 66 i Ludvika. Platsen faller sig naturlig då denna långsida av planen ligger närmast entrén samt ger publiken bäst förutsättningar att slippa motljus. Den uppfördes utifrån ritningar framtagna av Riksidrottsförbundet. Läktaren har en rektangulär planfigur som är ca 36 meter lång och 7 meter bred. Den används som åskådarläktare för fotbollsplan A (ABB-arena) samt inrymmer två omklädningsrum med tillhörande biutrymmen. Den har senare också kompletterats med del för allmänna toaletter.

Byggnaden har ett relativt flackt pulpettak som vilar på ett sekundärt bärverk av tvärgående avsmalnande träbalkar. Den primära konstruktionen består av sju träbäklädda stålpelare som en längsgående stålbalk vilar på. Dessa uppgifter framgår av ritning men skulle behöva ytterligare undersökning för att mer säkert fastställas. Taket är beklätt med svartmålad sinus korrugerad plåt med vitmålade vindskivor. Det är sannolikt att taket ursprungligen täcktes av bandtäckt plåt eller tjärpapp. På byggnadens baksida kragar takutsprånget ut med synliga taktassar. Byggnaden står på en låg sockel av putsad betongsten.

7(12)

Läktaren förlängdes mot öster med en framskjuten byggnad mot söder som inrymmer ingången till toaletterna i källarplan, vid slutet av 1950-talet (se bilaga 2 och 3 bygglovsritningar från 1939 respektive 1959).

Fasaden är beklädd med liggande enkelfasspontad träpanel vilken är målad med ljusgrön linoljefärg. Längs hela södra fasaden (även vid tillbyggnaden) finns det ett fönsterband av enkelluft fönster i fasadliv med vitmålade smala träfoder och vattbräddor ovanför.

Läktarens södra fasad

Läktaren från nordväst

Då läktaren vetter mot norr, består den norra fasaden av ett tätt räcke ca två meter högt, vilken bryts av två öppningar som leder till åskådarpplatser samt en ingång till omklädningsrummen. Två trappor är symmetriskt placerade på var sida ingången till omklädningsrummen. Dessa leder till läktarens publikgångar. Trapporna är av träplank och räcken av svartmålade järnrör. På östra fasaden finns ingång till expeditionen som nås genom en bred trätrappa försedd med ett enkelt räcke av trä och ett svartmålat pulpetskärm tak ovanpå trappan (av senare ursprung). Västra fasaden innehåller ingången till omklädningsrum (idag använt som förråd) med en enkel grönmålad dörr och ett ursprungligt pyramidisk skärmtak med falsad plåt. Särskilt viktig för byggnadens karaktär är gavelns avslut mot takvinkeln som med sin rundade form knyter an till funktionalismens formspråk.

4. Arkitektoniska och kulturhistoriska värden

Kiosken

Även om kiosken till sitt uttryck och gestaltning är en mycket enkel byggnad har den ett större värde i att förklara idrottsplatsens historia, både Hillängens idrottsplats och i en större kontext. Detta blir särskilt viktigt då denna typ av byggnad som tidigare varit mycket vanlig blivit relativt sällsynt.

Den kan genom sin historia belysa idrottens relation till det lokala näringslivet.

Läktarbyggnaden

Idrotten har haft stor roll i folkrörelsernas historia under 1900-talet. Det resulterade i bildandet av föreningar, tävlingar och byggandet av

8(12)

idrottsanläggningar. En kulturvärdering ska återspegla den kopplingen mellan arkitektoniska egenskaper och dess kulturhistoriska sammanhang. ”*Kulturhistoriskt värde är hur väl en byggnad, miljö eller motsvarande kan förmedla berättelser om det förflutna, och därigenom bidra till insikter i och förståelse för vår samtid.*” (Génetay, Lindberg, 2014). Man ser denna koppling tydligt mellan byggnadens kulturhistoria och dess socialestetiska sammahanhang. Läktarens kan anses som ett exempel på en naturlig utveckling inom idrottsrörelsen under en skiftande period som återspeglas i en blandad arkitekturstil. Den mer radikala funktionalismen som präglade 1930-talet är i denna byggnad mer uppblandad med andra stilar.

Byggnadens tak, fönster, färgsättning och de enkla detaljerna speglar den funktionalistiska riktningen. Särskilt det rundade takmötet på gaveln. ”1940-talets stil var mindre utpräglat funktionalistisk”, (Björk, Nordling & Reppen, 2009, s.92). Byggnadens symmetriska form är väl förenlig med de funktionalistiska detaljerna. Symmetrin och redovisningen av bärande element knyter i viss mån också an till klassicismens arv. Tillbyggnaden som tillkom vid slutet av 1950-talet har inte förändrat mycket av den symmetriska formen som följer sin funktion, (Björk, Nordling & Reppen, 2009, s.75), se även bygglovsritningar.

Utifrån ovannämnda arkitektoniska egenskaper och dess koppling till folkrörelser som präglade det svenska samhället under första halvan av 1900-talet bedöms läktaren ha höga kulturhistoriska värden och bör bevaras. Läktarbyggnaden byggdes som en typisk läktare i mindre storlek och har kvar sin ursprungliga form. Den anses därför unik och har stort egenvärde. Läktaren ska inte rivas; den ska skyddas och vårdas så att den förmedlar berättelser om det förflutna och bidrar till bättre förståelse för vår samtid.

5. Förslag till skyddsåtgärder

Kioskens locklistpanel, kulör, utskjutande tak och fönsterluckor tillskrivs som höga kulturhistoriska värden och kan skyddas genom varsamhetsbestämmelse (k).

Läktarens utformning, skala, taklutning, konstruktionen, enkelfasspontad träpanel, fönsterform, fönstersättning, färgsättning, skärmtak på västra sidan, befintliga sittbänkar och trapporna på norra sidan med stålräcken tillskrivs som höga kulturhistoriska värden och kan skyddas genom varsamhetsbestämmelse (k).

Både kiosken och läktaren i helhet får inte rivas och de kan ges därför en planbestämmelse rivningsförbud (r). Både varsamhetsbestämmelse och rivningsförbud har lagstöd i 2:6, 4:16, 7:16 och 8:13/17 Plan- och bygglagen.

Grundregel för bevarandet av byggnadernas kulturhistoriska värden utläsas i 8 kap 13 § Plan- och bygglagen. Bygglov kan ges till åtgärder som inte innebär påtaglig förvanskning av byggnadernas kulturhistoriska värden. Byggnadernas utformning, skala, taklutning, fönsterform och färgsättning får inte ändras.

Renovering av konstruktion, fasadbeklädnad, skärmtak och fönsterpartier ska ske med varsamhet.

9(12)

Referenser

Litteratur

Björk, Cecilia, Reppen, Laila & Nordling, Lars, *Så byggdes villan: svensk villaarkitektur från 1890 till 2010*, Formas, Stockholm, 2009

Christensson, Jakob (red.), *Signums svenska kulturhistoria. 1900-talet*, Signum, Stockholm, 2009

Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund, *Dalaidrottens historia*, Dalarnas museum, Falun 1983

Génétay, Cissela & Lindberg, Ulf, *Plattform Kulturbistorisk värdering och urval grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm, 2014

Ludvika kommun, Miljö-och byggarkiv, Hämtad 10 mars 2021

Ludvika kommun, *Regionarkivet, Ludvika kommunstyrelsens protokoll*, 1941

Internet

Ludvika Hembygdsförening. Hämtad 23 mars 2021 från:

<https://www.hembygd.se/ludvika/plats/148556/picture/3276209>

Ludvika kommun, Ludvikakartan, Hämtad 23 mars 2021 från: [Ludvikakartan](#)

Bilagor

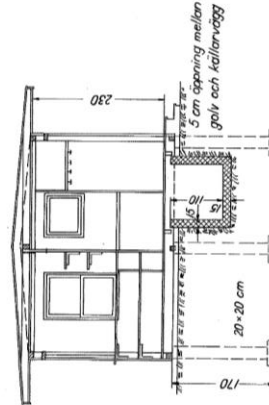
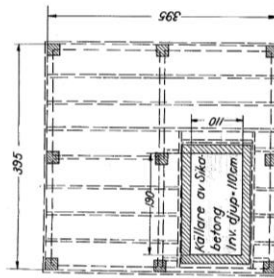
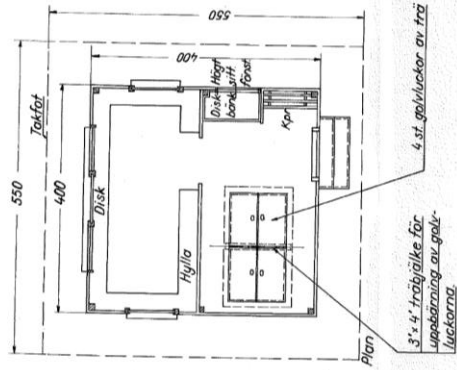
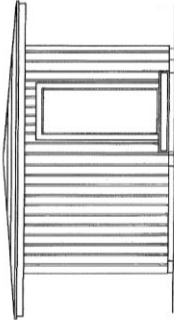
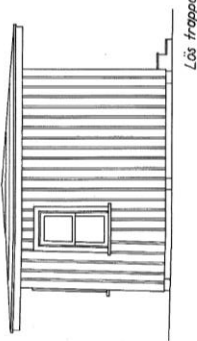
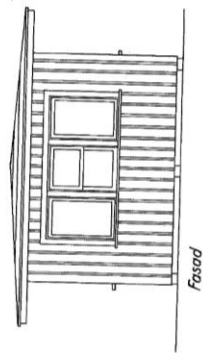
Bilaga 1 Bygglövsritning av försäljningskiosken från 1942

Byggnadslov beviljat enligt beslut den 13/7 1942, § 85. Ludvika Stads Byggnadsnämnd. *Yvonne Fälsjö*, Sällretrare.

Försäljningskiosk å Hillängen

Skala 1:30

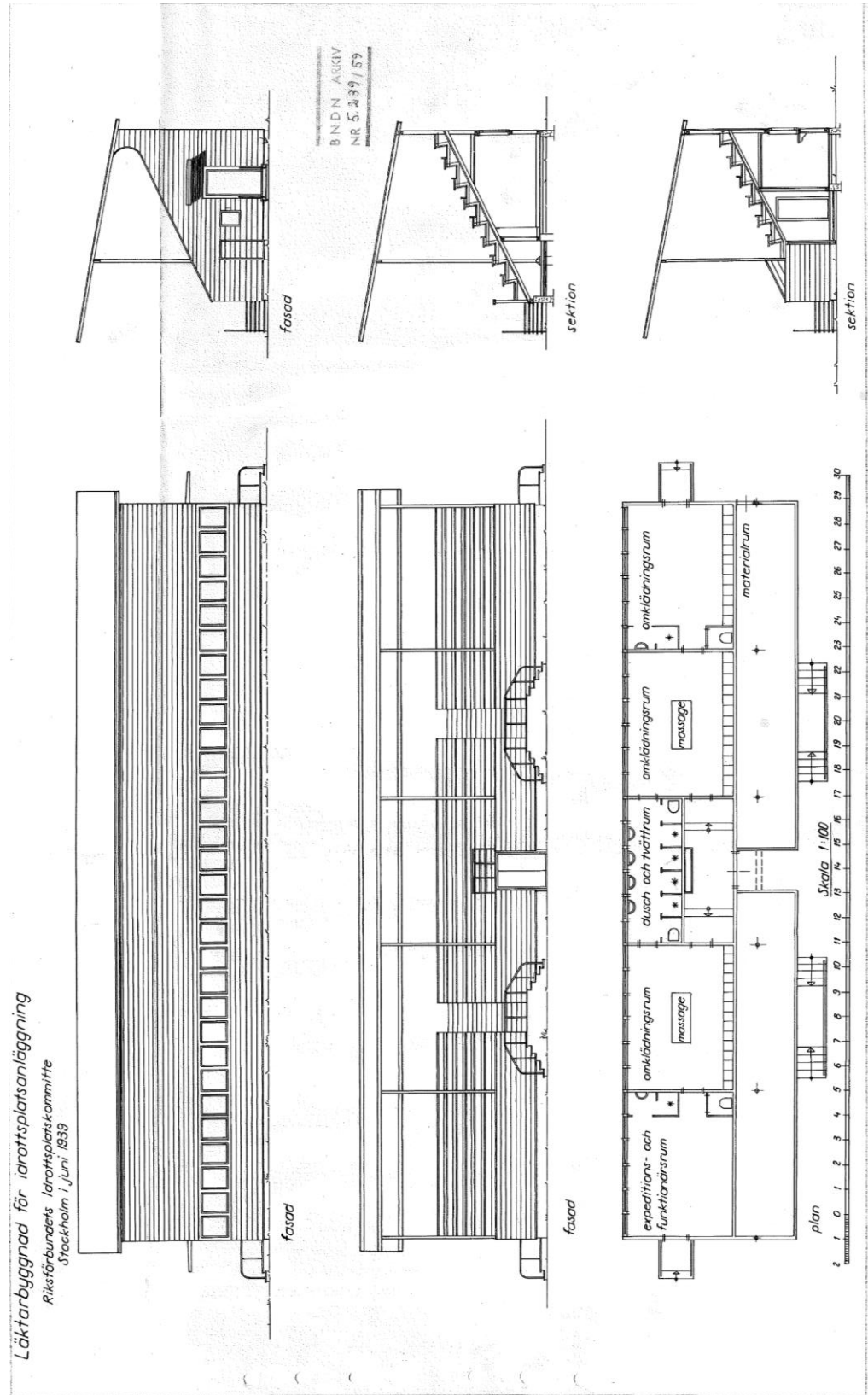
SINDI ARKIV
NR 1.85 / 43

Ludvika den 6 okt. 1942

Ludvika Idrottsplatsstyrelse
L. Arstén
sekr.

Bilaga 2 Bygglövsritning av läktaren från 1939

12(12)

Bilaga 3 Bygglövsritning av läktaren från 1959

